
Wprowadzenie

Artykuł 45 Konstytucji RP gwarantuje każdemu obywatelowi „prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”. W odniesieniu do wskazanego wyżej aksjomatu warto uświadomić sobie, że rzetelna, obiektywna, oparta na specjalistycznej wiedzy opinia biegłego jest jednym z podstawowych gwarantów dochowania przytoczonej normy.

W procesie stosowania prawa opiniowanie sądowo-psychologiczne odgrywa szczególną rolę, a od przedstawionej opinii niejednokrotnie zależą dalsze działania organów wymiaru sprawiedliwości. Psychologia bowiem, spośród innych nauk, w najszerszym wymiarze dotyka zagadnień funkcjonowania człowieka, odpowiadając na pytania kluczowe dla prowadzonego procesu, bez wyjaśnienia których nie da się mówić o sprawiedliwości. To psycholog w zależności od charakteru sprawy wskazuje czynniki ograniczające świadomość, uzasadnia motywy działania, naprowadza organy ścigania na właściwy trop, ale także bada relacje czy pomaga w ustaleniu faktów poprzez udział w przesłuchaniach, których, z uwagi na wiek czy stan psychiczny przesłuchiowanych osób, bez udziału biegłego nie można by uznać za wiarygodne.

Prezentowana publikacja dotyczy teoretycznych i praktycznych aspektów opiniowania sądowego. Skupia się na obszarze opiniowania z perspektywy psychologicznej, lecz część zagadnień jest natury uniwersalnej i dotyczy szeroko pojętego opiniowania na potrzeby wymiaru sprawiedliwości. Dlatego też wnikliwie omówione zostały procedury prawne związane z poszczególnymi rodzajami opiniowania, tak aby stanowiły niezbędną wiedzę z zakresu prawa, jaką powinien posiadać każdy biegły sądowy sporządzający opinię w sprawach karnych czy cywilnych z zakresu psychologii.

Niniejsza publikacja powstała z zamiarem przygotowania interdyscyplinarnej pozycji, która szeroko zbierałaby zagadnienia związane z opiniowaniem sądowo-psychologicznym i stanowiła użyteczne narzędzie zarówno dla studenta czy absolwenta psychologii pragnącego rozwijać

swoje umiejętności w obszarze opiniowania, jak i narzędzie wspierające w kształceniu przyszłej kadry opiniującej czy też osób zajmujących się omawianymi zagadnieniami od strony teoretycznej lub badawczej. W tym celu całość materiału oparto na aktualnych wytycznych i standardach dotyczących opiniowania sądowo-psychologicznego. Dodatkowo książka została wzbogacona własnymi uwagami z dotychczasowej pracy naukowo-badawczej, w tym analizy ponad tysiąca opinii biegłych psychologów sądowych.

Publikacja składa się z dwóch części. W pierwszej, wprowadzającej do opiniowania sądowo-psychologicznego, szczegółowo przedstawione zostały zagadnienia związane z funkcją biegłego, jego rola w wymiarze sprawiedliwości oraz umocowanie prawne. Ponadto czytelnik krok po kroku dowie się, jakie są procedury ubiegania się o wpis na listę biegłych sądowych, jakie kryteria trzeba spełniać, aby zostać biegłym sądowym oraz jak wygląda niezbędna dokumentacja potrzebna do dokonania formalności. Ponadto w pierwszej części zgromadzone zostały i zaprezentowane, wraz z omówieniem, materiały dotyczące samego procesu opiniowania, sposobu opracowania opinii, wymagań sądu wobec biegłych, sposobów rozliczania się oraz obowiązujących w tym zakresie regulacji prawnych. Przedstawione zostały również propozycje struktury sądowo-psychologicznej w różnych sprawach (karnych, cywilnych, nieletnich) oparte na wytycznych i rekomendacjach.

Druga część monografii zawiera materiały dotyczące specyfiki opiniowania sądowo-psychologicznego w wybranych sprawach, zarówno z zakresu prawa karnego, jak i cywilnego. Przedstawione zostały najważniejsze obszary, z którymi może zetknąć się biegły sądowy podczas procesu opiniowania. Szeroko omówiono zagadnienia związane z opiniowaniem w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, w tym obejmujące proces przysposobienia, sprawy rozwodowe, ze szczególnym naciskiem na dotyczące opieki nad dziećmi. W odrębnych rozdziałach przedstawiono czynności z udziałem małoletniego, w których uczestniczy biegły psycholog (przesłuchanie i wysłuchanie małoletniego). Omówione zostały procedury przesłuchania dziecka w przyjaznym pokoju przesłuchań, standardy prowadzenia takich przesłuchań oraz sposób, w jaki należy przygotować dziecko do omawianych czynności, a także sposoby ich prowadzenia.

Ponadto szczegółowo zreferowane zostały działania biegłego psychologa w odniesieniu do oceny wiarygodności zeznań świadków, zarówno małoletnich, jak i dorosłych. Przedstawiono opiniowanie w sprawach o zmianę płci, znęcanie się nad członkiem rodziny, w sprawach osób stwarzających zagrożenie, osób z zaburzeniami preferencji seksualnych, a także specyfikę opiniowania w jednostkach penitencjarnych oraz zagadnienia związane z profilowaniem nieznanymi sprawców przestępstw. Wszystkie te obszary

zawierają nie tylko opis samego udziału biegłego psychologa, ale niezbędny kontekst prawny i teoretyczny pozwalający swobodnie poruszać się po danej tematyce. Drugą część kończy omówienie jakże istotnego zagadnienia odpowiedzialności biegłych sądowych za składaną opinię.

Na samym końcu chciałabym podkreślić, że mimo iż monografię starałam się napisać z perspektywy zarówno praktyka, jak i teoretyka omawianych zagadnień, zdaję sobie sprawę z braków opracowania oraz jego niekompletności czy, w niektórych miejscach, spłylenia dyskursu. Mam jednak nadzieję, że opracowanie to przyczyni się do poprawy jakości pracy psychologów i poszerzenia oraz ułatwienia procesu opiniowania.